

УДК 75.049.6.071.1(477)»19»Чегодар
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/77-1-13>

Катерина ВОЛОШИНА,

orcid.org/0000-0002-3398-4478

аспірантка кафедри теорії та історії мистецтва
Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури
(Київ, Україна) *ekateryna.voloshyna@gmail.com*

РОЗВИТОК ЖИВОПИСНОГО НАТЮРМОРТУ В ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ ЧЕГОДАРА

Жанр натюрморту посідає важливе місце у творчості В. Чегодара. У ньому художник розкрився як тонкий лірик, майстра камерного жанру. До натюрмортів живописець звертався протягом усього творчого життя – з початку 1940-х рр. і до 1989 року. За цей майже п'ятдесятирічний період у творчості В. Чегодара, і натюрмортах зокрема, відбувся ряд важливих змін. Починаючи від раннього періоду (1940–1950-ті рр.), коли натюрморти майстра ще мало відрізнялися від творів його сучасників, у 1960-х рр. він переходить до роботи у власному декоративно – площинному стилі, від якого відмовляється вже у 1970-х рр., розвиваючи інший живописний принцип, що досягає своєї найвищої токи розвитку у серії натюрмортів 1989 року. Дослідження цього складного шляху представляє собою великий інтерес, адже дає можливість скласти цілісне уявлення про доробок майстра. Нажаль, на сьогодні маловивченою є не тільки натюрморти В. Чегодара, але й вся творчість майстра. Дана стаття є першою спробою прослідкувати еволюцію жанру в творчості майстра, проаналізувати зміни, які торкнулися колориту, живописної манери, композиційних та тематичних особливостей. Мета статті – дослідити натюрморти В. Чегодара у аспекті стилістичній, живописній та композиційних змін протягом усього періоду творчої активності художника. Об'єктом дослідження є живопис В. Чегодара. Предметом – жанр живописного натюрморту художника. Основною статті стали твори з колекції Петра Волошина – онука В. Чегодара, а також роботи з приватних колекцій. Додатковим джерелом відомостей про натюрморти стали фотографії, слайди та негативи фото-плівки, які були зроблені ще при житті майстра і також зберігаються в архіві П. Волошина. Результатами дослідження є те, що вони висвітлюють стильові, живописні та композиційні зміни, які відбувалися у жанрі живописного натюрморту протягом усього періоду творчої активності В. Чегодара. Методологічною основою статті є компаративний, історичний методи та мистецтвознавчий образно-стилістичний аналіз.

Ключові слова: Василь Чегодар, український живопис, натюрморт, колоризм.

Kateryna VOLOSHYNA,

orcid.org/0000-0002-3398-4478

Graduate student at the Department of Theory and History of Art
National Academy of Fine Arts and Architecture
(Kyiv, Ukraine) *ekateryna.voloshyna@gmail.com*

THE DEVELOPMENT OF PICTORIAL STILL LIFE IN THE WORK OF VASYL CHEGODAR

*The genre of still life occupies an important place in the works of V. Chegodar. The artist revealed himself as a delicate lyricist, a master of the chamber genre. The painter appealed to still lifes throughout his creative life – from the beginning of the 1940s until 1989. During this almost fifty-year period, a number of important changes took place in the work of V. Chegodar, and particular in still lifes. Starting from the early period (1940–1950s), when the still lifes of the master had little difference from the works of his contemporaries, in the 1960s he turned to work in his own decorative-planar style, which he abandoned in the 1970s, developing another painting principle, which reached its the highest point of the development in a series of still lifes in 1989. The study of this complex way is of great interest, because it gives an opportunity to form a holistic view of the master's work. Unfortunately, not only the still lifes of V. Chegodar, but also the entire work of the master are poorly studied today. This article is the first attempt to follow the evolution of the genre in the master's work, to analyze the changes that affected the color, painting manner, compositional and thematic features. **The purpose of the article** is to investigate V. Chegodar's still lifes in terms of stylistic, pictorial and compositional changes throughout the entire period of the artist's creative activity. **The object of research** is the painting of V. Chegodar. **The subject** is the painter's still life genre. The basis of the article became the works from the collection of Peter Voloshyn, the grandson of V. Chegodar, as well as works from private collections. An additional source of information about still lifes were photographs, slides and film negatives, which were taken during the master's lifetime and are also kept in the archive of P. Voloshyn. The results of the research are that they highlight the stylistic, pictorial and compositional changes that took place in the genre of pictorial still life during the entire*

period of V. Chegodar's creative activity. The methodological basis of the article is comparative, historical methods and art-historical visual and stylistic analysis.

Key words: *Vasyl Chegodar, Ukrainian painting, still life, colorism.*

Постановка проблеми. Василь Чегодар (1918–1989) – видатний український художник, творча активність якого припадає на другу половину ХХ ст. Він став відомим завдяки своїм пейзажам та натюрмортам, але, нажаль, після смерті майстра інтерес до вивчення його доробку послабився. В. Чегодар активно працював протягом майже п'ятдесяти років, приймав участь у десятках виставок, що проводилися як в Українській РСР, так і за кордоном (Бельгія, Болгарія, Італія, Канада, Польща, США, Угорщина, Фінляндія, Чехія, Югославія, Японія). За життя майстра було проведено шість персональних виставки. Незважаючи на великий доробок майстра, нажаль, й понині його творчість є маловивченою.

Аналіз досліджень. За життя майстра у періодичній пресі друкувалися статті, присвячені творчості митці. Більшість матеріалів, яка випускалася носила оглядово-репортажний характер. Про натюрморти В. Чегодара автори згадують лише у статтях, які було присвячено огляду персональних виставок майстра (Цюпа, 1981: 3; Копиленко, 1981: 1; Федорук, 1982: 23–24; Склярська, 1980: 24–25). В цих матеріалах окрім неповного переліку експонованих натюрмортів та їх доволі поверхової характеристики, більше нічого не містилося. Також у радянський період було випущено декілька каталогів творів В. Чегодара із вступними статтями, в яких на декількох сторінках подано огляд усієї творчості, а натюрмортам відведено незначну частину (Чегодар, 1983; 1979; 1988).

Мета статті – дослідити розвиток жанру живописного натюрморту в творчості В. Чегодара.

Виклад основного матеріалу. Розвиток жанру натюрморту в творчості В. Чегодара мав декілька етапів. Першим став ранній період, який тривав протягом 1940–1950-х рр., коли відбувалося формування В. Чегодара, як живописця. Це період активних творчих пошуків та навчання, засвоєння та осмислення досвіду великих майстрів минулого. Ранні натюрморти В. Чегодара ще мало чим відрізнялися від творів його колег, а стиль та живописна манера неоднорідні.

Натюрмортів 1940-х років майже не залишилося. В цей час В. Чегодар працював переважно як графік. У роки війни створював плакати, агітвінка, а у післявоєнний час працював ілюстратором в українських періодичних виданнях, тож на живопис часу залишалось не багато.

Разом з цим, у середині 1940-х рр. В. Чегодаром був створено знаковий для його творчості натюрморт із самоваром (іл. 1). Колорит роботи дуже темний, майже чорний. У післявоєнний період вдень майстер виконував замовлення редакції, а ввечері або, навіть, вночі міг зайнятися живописом, при чому освітлення було свічкове. Саме в таких умовах й народився даний натюрморт. Симптоматично, що ця робота довгий час висіла у київській майстерні художника на вул. Перспективній на самому видному місці. Для своїх гостей В. Чегодар завжди супроводжував її таким коментарем: «Ось з чого я починав і до чого я дійшов» (Волошина, 2024: 1). Дійсно, знаючи як в подальшому розів'ється творча думка художника, складно собі уявити, що цю роботу створив саме він.

Натюрмортів 1950-х рр. зберіглося дещо більше. Протягом цього десятиліття В. Чегодар, з одного боку, намагався засвоїти та втілити в життя традиції попередників, а з іншого, активно шукав власний стиль.

У першій половині 1950-х рр. В. Чегодар переважно дотримується академічних традицій. Палітра значно світлішає, але переважає стриманий колорит. Для живописних натюрмортів цього часу

Іл. 1. Натюрморті із самоваром. 50х40. Полотно, олія. Середина 1940-х рр. Приватна колекція

притаманні плавні тонові переходи та незнані контрасти, дрібний мазок та ретельність обробки форми, об'ємність предметів, світло-тіньове моделювання.

Типовим прикладом може слугувати натюрморт із бузком (іл. 2). Композиція роботи врівноважена, майже весь простір займають пишні квіти. Маленький букетик конвалій зливається із основною масою, він посунутий на задній план. Палітра доволі стримана, кольори приглушені, тонові переходи м'які. Найяскравішим контрастом є білий чайника та брунатний глечика із бузком. Живописна манера дещо суха, переважають маленькі дрібні мазки, кожна деталь ретельно прописана. В даній роботі ще не проявлений суто чогодарівський стиль. Скоріше художник намагається дотримуватися академічного живопису, який був досить поширений серед усіх радянських художників цього періоду.

В. Чегодар розвивався, відчував потребу рухатися далі та шукати власний стиль. З середини 1950-х рр. починають з'являтися натюрморти, що тяжіють до імпресіоністичної манери. Для них характерні етюдність, відсутність деталізації, вільний, експресивний мазок, багатством світлових ефектів, гра рефлексів тощо. Ці роботи значно відрізняються від творів першої половини десятиліття, створених в академічній манері. Типовим

Іл. 2. Натюрморти із бузком. 55x45. Полотно, олія. Початок 1950-х рр. Приватна колекція

мотивом є квіти у вазах. Всі ці риси яскраво проявилися у «Трояндах» (іл. 3).

Різнокольорові квіти стоять у кришталевій вазі на столі, пелюстки троянд, листя і фрукти на задньому плані написані широкими мазками. Велике значення тут відіграє світло, що летить ззаду. Воно утворює глибоку тінь на столі, а при потраплянні на бутони квітів виділяє їх об'єм. Разом з цим, палітра ще досить стримана, кольори приглушені, контрасти незначні.

Натюрморти 1960-х рр. вже мають власну стильову однорідність. Вони більш декоративні та тяжіють до площинності. Окремі ділянки об'єктів зображення, як правило, заповнюються локальними кольорами, які контрастують між собою як за тоном, так і за їхньою світлотою. У порівнянні із раннім періодом, у 1960-х рр. палітра значно світлішає, а кольори стають більш якими, чистими, відкритими. Також характерна тенденція до «геометризації» зображень, де кожен фрагмент об'єкту має чіткі візуальні межі, а самі вони оконтурюються контрастною, більш темною, як правило, синьою фарбою. Чіткий контур мають не тільки предмети, але навіть тіні. Часто використовується площинне тло, однотонне або абстрактне. Глибина простору, об'ємність предметів відходять на другий план, а само зображення стає більш умовними та пласким. Серед матеріалів широке використання отримує картон.

Характерною особливістю натюрмортів 1960-х рр. стає тенденція до камернізації образу. Замість великих ваз В. Чегодар використовує невеликі ємкості – прозору склянку або маленьку порцелянову вазу, пляшку від молока або навіть скляну чарку. Замість великого пишного букету, що буде характерно для 1970–1980-х рр., В. Чего-

Іл. 3. Троянди. 35,5x44,5. Полотно, олія. 1950-ті рр. Приватна колекція

дар віддає перевагу декільком квіточкам на тонкому стеблі, маленькому букетику або квітам у горщиках («Натюрморт весни», «Конвалії», «На балконі», «Весняний букет»).

Саме у 1960-ті рр. В. Чегодар тяжіє до використання «екзотичних» мотивів. Типовими мотивами стають карахоньки (декоративні гарбузи), ананаси та кактуси. До кожного з них майстер звертається систематично та створює серії робіт. У «Натюрморті із кактусом» головними об'єктами зображення є горщики з квітами та кактус, які виразно виділяються на світлому абстрактному тлі (іл. 4). Саме зображення наче складається із геометричних фігур, контрастних між собою як за тоном. Умовні пласкі тіні, квіти, кактус та горщики обрамлені різкими прямими темно-синіми лініями. Кожна ділянка зображення заповнена локальним кольором.

Одною з кращих робіт 1960-х рр. є натюрморт «Після дощу» (іл. 5). Художник вимальовує тіні таким чином, що вони стають невід'ємним, повноцінним декоративним елементом композиції. В даному випадку вони різнокольорові, мають власний ритм. Як і в попередньому прикладі, центральним мотивом є кактус з двома горщиками квітів. У побудові композиції майстер вдало використовує вертикальну спрямованість високих квіткових стебел, які підкреслюють сам формат картону. В. Чегодар розміщує квіти на темному тлі, чим тільки посилює звучність їхніх червоно-рожевих фарб. Характерно, що навіть абстрактне тло, наче мозаїка, має геометризований візерунок, який складається з прямокутних вертикальних мазків.

Іл. 4. Натюрморт із кактусом. 48x47,5. Картон, олія. 1966 р. Приватна колекція

Іл. 5. Після дощу. 69,7x49,5. Картон, олія. 1966 р. Музей історії міста Києва

Специфічною особливістю натюрмортів даного періоду є й використання тла, яке у композиціях виконує важливу декоративну функцію. Можна виокремити декілька їх типів. До першого входять натюрморти, в яких тлом слугує однотонна площина або ж тло складається із великих однотонних ділянок, які різко контрастують із головним об'єктом зображення («Троянди», «Овочі», «Домашні квіти», «Натюрморт з кактусом», «Кактус зацвів»). Другим типом є орнаментоване пласке абстрактне тло, що нагадує візерунчатий килим («Натюрморт весни», «Конвалії», «Натюрморт із кактусом», «Квіти і яблука», «Осінній натюрморт»). Третім – роботи, в яких абстрактне тло виконується дрібними вертикальними мазками («Чайні троянди», «Після дощу», «Квіти у вазонах та кактус»).

В період 1960-х рр. переважають натюрморти в інтер'єрах, але вже в цей період спостерігається тяжіння до створення робіт на відкритому повітрі. В повній мірі це реалізується лише у 1970-х рр. У 1960-х рр. зустрічаються натюрморти, створені на балконі, але, як правило, навколишнє середовище за вікном скрито від очей глядача. Зв'язок із зовнішнім світом зберігається лише за рахунок сонячного світла, що потрапляє на предмети.

У 1970-ті роки в жанрі натюрморту відбуваються суттєві зміни. Вони торкаються як композиційних рішень, сюжетних мотивів, так і живописної манери. Якщо у 1960-х рр. художник тяжіє до оригінальних, мало типових, навіть екстравагантних тем, таких як ананаси, кактуси, карахоньки, то у 1970-ті-рр. вони майже зникають, принаймні відходять на другий план. Набагато рідше зустрічаються і натюрморти з овочами.

В роботах 1970-х рр. на перший план виходять зображення пишних квітів у вазах. Доволі часто В. Чегодар поєднує в одному живописному просторі дві ємкості, як правило, керамічної та скляної, або керамічної та кришталевої, з декількома різновидами квітів, які часто доповнюються фруктами або ягодами. Дуже часто В. Чегодар ставить на натюрморт звичайну скляну банку.

Показовою роботою для 1970-х років є «Натюрморт із полуницею» (іл. 6). Центральну частину композиції займає великий букет із білими півоніями, а доповнюють їх вдвоє менші за розміром рожеві троянди й тарілка з полуницями. Півонії розміщені у керамічній вазі, троянди – у скляній банці. Різність текстур цих матеріалів збагачує натюрморт візуально, а також дає художнику можливість проявити свою майстерність як живописця у написанні різнотипних матеріалів. На прозорому склі рефlekсами відображаються вохристі плями від керамічної вази, які потрапляють не лише на скло, але і на стіл. Абстрактне тло виконане вертикальними різнокольоровими мазками. Композиція осяяна сонячним світлом, це видно по блакитним холодним тінями від квітів на столі. В даному випадку тіні не є умовними, вони більш реалістичні. Оконтурення зображення різкими лініями, яке були типовою рисою стилю 1960-х рр., повністю зникає. У порівнянні із попереднім періодом, в даній роботі манера стає більш живописною та пастозною. Кольори проникають один в другий, утворюючи візуальний ефект «вібрації» поверхні.

У 1970-х рр. В. Чегодар виходить на пленер, в результаті чого в композицію натюрмортів потрапляють елементи навколишнього середовища. Це розширює візуальний простір та дає підстави гово-

рити про взаємодію із пейзажем. Зміна освітлення вплинула й на колорит творів. Працює В. Чегодар на своїй дачі у с. Білогородка (Київська область), у Криму, в м.-р. Хоста.

Влітку 1974 р. з'явилася ціла серія, творена у Криму, коли художник працював у складі творчої групи. Показово, що саме натюрморт з цієї групи прикрасив обкладинку каталогу персональної виставки В. Чегодара 1979 р. (іл. 7). Манера роботи тяжіє до імпресіоністичної. Пишний букет квітів, осяяний яскравим сонячним світлом, розташований на столі. Цей світловий ефект неможливо досягнути в приміщенні майстерні. Тлом слугують блакитні гілки, які утворюють строкате рослинне панно і доповнюють квітковий букет. Глибокі блакитні тіні контрастують зі світлою скатертиною, що тільки посилює ефект сонячного світла. В. Чегодар використовує світлу палітру. Майстер виконує натюрморт експресивними вільними мазками.

Загалом тло натюрмортів 1970-х рр., як і в попередній період, залишається декоративним. В. Чегодар традиційно пише квіти або на тлі драперії або залишає його абстрактним. Разом з цим у зазначений період з'являється й нова особливість. Тепер тлом слугують саме рослини (кущі, дерева), які в ряді випадків нагадують собою строкатий килим, але вже із живих гілок («Квітковий букет», «Натюрморт із соняшниками», «Дари природи»). Таким прикладом і є вище згаданий натюрморт «Кримські квіти».

У 1970-х роках палітра натюрмортів збагачується новими кольорами та відтінками, вона ще більше світлішає. Рідше зустрічаються роботи із темним та стриманим колоритом. В цей період переважають насичені, яскраві відтінки, тонові

Іл. 6. Натюрморт із полуницею. 70x60. Полотно, олія. 1978 р. Приватна колекція

Іл. 7. Кримські квіти. 79,5x75. Полотно, олія. 1974 р. Приватна колекція

контрасти. Ці колористичні принципи яскраво проявилися у роботі «Натюрморті з полуницею» (іл. 8). Мотив є досить типовим для 1970-х рр. – пишний букет троянд у керамічній вазі з полуницею на абстрактному тлі. Квіти, як і в багатьох подібних творах, займають центральну частину, всі інші предмети доповнюють головний об'єкт. Поверх прозорого тла накладено пастозні навантаження мазків. Барвистість колориту досягає свого піку. Використані надзвичайно інтенсивні кольори. Особливо насиченим та звучним є кадмій червоний світлий у бутонах троянд та полуниці. Він контрастує із синьо-зеленими кольорами тла та темно-зеленим кольором листя. Теплий світловохристий відтінок вази пом'якшує напружене поєднання тонів. Тло є абстрактним, представляє собою строкату гру кольорів, які своєю формою нагадують квітки або листя рослин.

Наприкінці 1970-х рр. насиченість палітри тільки посилюється. В «Натюрморті із червоними квітами» (1979) звучність кольору, здається, досягає свого максимуму (іл. 9). Робота була написана у будинку творчості художників у м.-р. Хоста. Сюди В. Чегодар приїжджав майже кожного року. Відомо, що під час свого перебування тут В. Чегодар завжди брав в оренду декоративну вазу, яка проходить через усю творчість 1970-х років [8]. Один з таких натюрмортів був опублікований й у каталозі персональної виставки В. Чегодара 1988 р. [7, с. 3].

Іл. 8. Натюрморт із полуницею. 50x40. Полотно, олія. 1977 р. Приватна колекція

Іл. 9. Натюрморт із червоними квітами. 64x65. Полотно, олія. 1979 р. Приватна колекція

Особливістю даної роботи є додавання живого зрілого винограду, що звисає прямо з лози. Він надає образу життєдайності, символізує собою буянність та багатство південної природи. Тло є абстрактним, але у ньому можна розгледіти орнаментальний візерунок. Колорит надзвичайно багатий та соковитий, побудований на контрасті гарячих та холодних тонів – буквально палаючого жовто-помаранчевого у тлі та синьо-фіолетового у винограді, червоного – у квітах та зеленого – у листі. Кожен з цих відтінків складає собою пару комплементарних кольорів: жовтий – фіолетовий, помаранчевий – синій, червоний – зелений.

У 1980-х рр. у жанрі натюрморту художник виходить на новий рівень. В. Чегодар дожив до 1989 р. і не припиняв творити до останніх днів свого життя. Тенденції, які були започатковані та актуальні у 1970-х рр., тепер досягають своєї кульмінації. Майстру вдалося розвинути та поглибити ідей попереднього десятиліття.

У 1980-х рр. певні зміни торкнулися композиції, колориту і техніки. У порівнянні із 1970-ми роками, функція вази починає переосмислюватися. Її роль полягає у тому, щоб розділити квіти та навколишній простір, виокремити їх візуально, але у натюрмортах 1980-х рр. ця функція втрачається. Квіти виходять за межі ємкості та починаються заповнювати собою майже увесь простір композиції. Часто вони перетворюються на суцільний квітковий килим, але килим цей не

умовний, не декоративний, а цілком живописний. Саме такою роботою є «Півонії» 1981 року (іл. 10). Центром композиції, який посунуто ліворуч, слугує різнокольорова ваза, але головним об'єктом зображення є розкішні бутони півоній. Вони наче променями розходяться від вази в усі боки. Втрачаються межі між квітами у вазі, та квітами, розташованими навколо неї.

Як і в 1970-х рр. В. Чегодар активно використовує мотив із двома вазами. У 1980-ті рр. художник відходить від раніше актуального композиційного співставлення двох контрастних об'єктів, які відрізнялися і за розміром (велика – маленька), і за матеріалом (скло – кераміка). В останнє десятиліття стає актуальним нове рішення, в рамках якого використовується дві однакові за розміром, як правило, керамічні ємкості, в яких розташовуються пишні букети квітів. Збільшення розміру об'єктів призвело до горизонтального розширення простору, як, наприклад, у «Натюрморті «Літо» (іл. 11). Бутони квітів займають собою майже всю

Іл. 10. Півонії. 86x88. Полотно, олія. 1981 р. Приватна колекція

Іл. 11. Натюрморт «Літо». 50x80. Картон, олія. 1980 р. Приватна колекція

площину. Вони не поділяються на окремі групи, а зливаються в єдину масу, заповнюючи собою горизонтальний простір. Майстер включає й блакитні квіти, що розташовані у лівому нижньому куті, які гармонізують та доповнюють загальну композицію. В даному творі В. Чегодар використовує надзвичайно багату і соковиту палітру.

Горизонтальний формат натюрмортів з квітами, який став надзвичайно популярним у 1980-ті рр., можливо, був також обумовлений специфікою мислення В. Чегодара, як пейзажиста. Він намагається охопити поглядом навколишній простір та розгорнути його глядачеві. Так художник демонструє красу й багатство природи. В натюрморті «Сон трава» на столі присутній лише один глечик із квітами, але це не заважає художнику заповнювати рослинами увесь простір (іл. 12). У 1980-х рр. набуває актуальності прийом, коли рослини оточують центральну частину з усіх боків та зливаються із квітами або фруктами, що знаходяться на столі. «Сон трава» – типовий приклад такої композиції. Даний натюрморт створено на пленері, його буквально заливає сонячне світло, на стіл потрапляють численні рефлекси. Складно ідентифікувати різновид рожевих рослин, які заповнюють собою всю верхню частину картону, імовірно, це гілки бузку. Незважаючи на багатство та складність колориту, який рясніє десятками відтінків, майстру вдається досягти загальної гармонізації.

У натюрморті «Горобина» (іл. 13) ці ідея досягає свого максимуму. В даному випадку квіти зливаються у єдину, неподільну масу. Стіл, ваза, навколишнє середовище втрачають сенс. Різноманітні за кольором та формою рослини, поєднуючись, утворюють собою єдиний складний колористичний акорд. Горобина з досить характерним листям розташовується у нижній частині композиції, інші квіти стають майже абстрактними,

Іл. 12. Сон-трава. 50x80. Картон, олія. 1981 р. Приватна колекція

Іл. 13. Горобина. 49,5x80. Картон, олія. 1980-ті рр. Приватна колекція

перетворюючись на кольорові плями. В даній роботі проявляється надзвичайна свобода художнього мислення В. Чегодара.

В межах десятиліття окремо можна говорити про натюрморти, які було створено в останній рік життя митця, а точніше за декілька місяців до його смерті. Роботи 1989 року представляють собою окрему групу, оскільки відрізняються від всіх інших творів 1980-х рр., репрезентуючи нове розуміння даного жанру. Дана серія була написана влітку та восени у с. Білогородка (Бучанський район, Київська область) та с. Триліси (Фастівський район, Київська область).

У порівнянні із попередніми роботами, в натюрмортах 1989 року значно світлішає колорит, фарби стають чистішими, але не втрачаючи своєї насиченості. Змінюється й техніка. Спочатку художник виконував рідку прописку, яка використовувалася не як допоміжна, а саме як повноцінна живописна техніка. Потім давалося навантаження пастозними мазками. Такий спосіб надає зображенню об'ємність та глибину: задній план візуально віддаляється, а головний об'єкт наближується до глядача, стає опуклим.

В. Чегодар інакше трактує й тло, яке, як і раніше, залишається абстрактним, але замість декоративного орнаментального 1960-х рр. або ж квіткового килима 1970-х рр. з'являються плавні тонові переходи розмитих кольорових плям, які буквально перетікають одна в іншу. Тіні, рефлекси, вільний та експресивний мазок зберігаються. 24 червня 1989 р. був виконаний «Літній натюрморт», в якому втілилися всі ці принципи (іл. 14). У роботі переважає надзвичайно світлий колорит, білих колір ромашок тільки посилює його. Букет осяяний сонячним світлом, а сам простір насичений повітрям. Яскравим акцентом в колористичній композиції є світло-червона троянда, яка посунута у лівий верхній кут. Тло, в якому вико-

Іл. 14. Літній натюрморт. 40x50. Полотно, олія. 1989 р. Приватна колекція

ристані різноманітні відтінки від жовто-зеленого до блакитно-зеленого, подано у вигляді поступової тонової модуляції. З точки зору колористичної композиції тло є повноцінним учасником натюрморту, адже відтіняє фарби букету та робить його ще більш свіжим та світлим. У написанні ромашок використані не тільки білила, але й всі тони (у значному розбілі), якими прописано тло. Таким чином, В. Чегодар досягає значної гармонізації кольорів.

Не полишав працю над роботами «нового» типу майстер і восени. Так у жовтні 1989 р. В. Чегодар виконав свій останній твір, яким став натюрморт із кавуном, калиною та квітами (іл. 15). Зі слів онука

Іл. 15. Літній натюрморт. 70x65. Полотно, олія. 1989 р. Приватна колекція

знаємо, що коли родичі після смерті художника зайшли до його майстерні, то саме ця робота стояла на етюднику [8]. Помер майстер 27 жовтня, відповідно, натюрморт було створено в 20-х числах.

Висновки. В процесі аналізу творчого доробку В. Чегодара у жанрі натюрморту, встановлено декілька етапів, в рамках кожному з яких відбувалися зміни, що торкнулися стилістики, композиції, колориту, живописної манери. Вектор розвитку у галузі колориту йшов від дуже темного, брунатного у 1940-х рр. до ясного та надзвичайно світлого – в кінці 1980-х рр.; від стриманої палітри раннього періоду В. Чегодар рухався до розмаїтості, багатобарвної, насиченої в останній період творчості. Протягом 1940–1980-х рр. змінювалося

й розуміння простору натюрмортів. Від традиційних академічних постановок в інтер'єрі вже у 1970-х рр. В. Чегодар перейшов до роботи на пленері. Прослідковується тенденція переходу від камерності образів раннього періоду до масштабних композицій 1980-х рр., де квіти заповнюють собою майже весь простір, перетворюючи її на суцільний рослинний килим. Встановлено й типові для кожного періоду мотиви, до яких звертався майстер. Мабуть, єдиним, що не змінився в усі періоди залишився квітковий букет у вазі.

Матеріали даної статті стануть у нагоді мистецтвознавцям, художникам, історикам мистецтва та дослідникам українського живопису другої половини ХХ ст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цюпа Ю. Сонцяєсність фабр. *Вечірній Київ*. 1981. № 254. С. 3.
2. Копиленко Л. Київські мотиви Василя Чегодара. *Робітничка газета*. 1981. № 267. С. 3.
3. Федорук О. «Київські мотиви» Василя Чегодара. *Образотворче мистецтво*. 1982. № 1. С. 23–24.
4. Склярська М. Сонячність світосприйняття. *Образотворче мистецтво*. 1980. № 2. С. 24–25.
5. *Василь Чегодар : альбом / упоряд.: Ю. О. Іванченко*. Київ : Мистецтво, 1983. 24 с.: іл.
6. *Василь Чегодар. Живопис: каталог персональної виставки / склала Т. Б. Ржондківська; авт. передм. В. П. Цельтнер*. Київ : Спілка художників Української РСР. Київська організація спілки художників Української РСР, 1979. 24 с.: іл.
7. *Василь Дмитрович Чегодар. Живопис : каталог персональної виставки / склала Л. І. Максименко; авт. вступ. ст. О. Федорук*. Київ : Спілка художників України, 1988. 36 с.: іл.
8. *Натюрморти Василя Чегодара : бесіда з онуком художника Петром Волошином [інтерв'ю] / розмову вела К. Волошина*. Київ, 20–25 травня 2024. 3 с.

REFERENCES

1. Cyupa, YU. (1981). Sontseiasnist fabr [Sunshine of colors]. *Vechirnyy Kyiv [Evening Kyiv]*, 254, 3 [in Ukrainian].
2. Kopylenko, L. (1981). Kyivski motyvy Vasyliya Chehodara [Kyiv's motives of Vasil Chegodar]. *Robitnycha hazeta [Workers' newspaper]*, 267, 3 [in Ukrainian].
3. Fedoruk, O. (1982). «Kyivski motyvy» Vasyliya Chehodara [Kyiv motifs of Vasyl Chegodar]. *Obrazotvorche mystetstv [Fine art]*, 1, 23–24 [in Ukrainian].
4. Sklyars'ka, M. (1980). Sonyachnist' svitospry'nyattya [Sunshine of perception]. *Obrazotvorche mystetstv [Fine art]*, 2, 24–25 [in Ukrainian].
5. Ivanchenko, YU. O. (Uporiad.) (1983). Vasyl Chehodar [Vasyl Chegodar]: [Albom]. Kyiv : Mystetstvo [in Ukrainian].
6. Rzhondkivska, T. B. (Uklad.) & Tseltner, V. P. (Avt. peredm.) (1979). Vasyl Chehodar. Zhyvopys [Vasyl Chegodar. Painting] : kataloh personalnoi vystavky. Kyiv : Spilka khudozhnykiv Ukrainskoi RSR. Kyivska orhanizatsiia spilky khudozhnykiv Ukrainskoi RSR [in Ukrainian].
7. Maksymenko, L. I. (Uklad.) & Fedoruk, O. (Avt. vstupa.) (1988). Vasyl Dmytrovych Chehodar. Zhyvopys [Vasily Dmitrievich Chegodar. Painting]: kataloh personalnoi vystavky. Kyiv : Spilka khudozhnykiv Ukrainy [in Ukrainian].
8. Natyurmorty` Vasy`lya Chegodara : besida z onukom xudozhny`ka Petrom Voloshy`ny`m : besida z onukom xudozhny`ka Petrom Voloshy`ny`m (2024, May. 20–25). [Still lifes by Vasily Chegodar: a conversation with the artist's grandson Petro Voloshin]. Conducted by K. Voloshyna. Pry`vatny`j arxiv K. Voloshy`noyi [Private archive of K. Voloshyna]. Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian].